

TA'LIM VA TARBIYANING AHAMIYATI: TA'LIMNING INSIN HAYOTIDAGI O'RNI VA TARBIYANING SHAXS SHAKLLANISHIDAGI ROLI

Nevmatjonova Sug‘diyona Nurillo qizi

Andijon davlat universiteti

Matematika va mexanika fakulteti

Amaliy matematika yo‘nalishi 1-bosqich talabasi

+998946367050, sugdiyonanematjonova5@gmail.com

Abstract: *Inson hayoti va jamiyat taraqqiyotida ta'lim va tarbiya har doim muhim omil bo'lib kelgan. Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitda bilimga asoslangan jamiyat qurish, innovatsion rivojlanish va raqobatbardoshlikning asosi sifatida ta'lim va tarbiyaga bo'lgan ehtiyoj yanada ortib bormoqda. Ushbu maqolada ta'limning inson hayotidagi o'rni, uni shaxs sifatida shakllantirishdagi va jamiyat taraqqiyotidagi ta'siri hamda tarbiyaning inson ma'naviy va axloqiy jihatdan yetuk bo'lib voyaga yetishida tutgan o'rni keng tahlil qilinadi. Mazkur tadqiqotda ta'lim va tarbiya o'zaro uyg'un holda inson hayotining turli jabhalariga ta'sir ko'rsatishi, shaxsning bilim, ko'nikma va qadriyatlarini shakllantirishi, uni ongli va faol fuqaroga aylantirish jarayonida hal qiluvchi omil bo'lishi asoslanadi. Shuningdek, maqolada zamonaviy jamiyatda ta'lim va tarbiyaning dolzarb masalalari va ularni yanada takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ham beriladi.*

Keywords: *Ta'lim, tarbiya, shaxs shakllanishi, qadriyat, bilim, tarbiya tizimi, ijtimoiy taraqqiyot.*

KIRISH

Insoniyat tarixining har qanday bosqichida ta'lim va tarbiya jamiyat rivojining asosiy omillaridan biri sifatida qaralgan. Har qanday jamiyatning taraqqiyoti, xalqining madaniy darajasi va iqtisodiy salohiyati uning ta'lim va tarbiya tizimining samaradorligiga bog'liq. Ta'lim insonning bilim olish jarayoni bo'lib, unda shaxs ilmiy asoslangan holda yangi bilim va ko'nikmalarni egallaydi. Tarbiya esa insonning ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirishga qaratilgan jarayon bo'lib, uning shaxsiy fazilatlarini, ijtimoiy muhitga moslashuvi, ma'naviy qadriyatlarni o'zlashtirishi va jamiyatda o'z o'rnini topishida katta rol o'ynaydi.

Zamonaviy dunyoda ta'lim va tarbiya jarayoni yanada murakkablashib bormoqda. Globalizatsiya, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar natijasida ta'lim tizimiga bo'lgan talablar ortib bormoqda. Endilikda faqatgina an'anaviy bilim berish usullari yetarli bo'lmay, ta'lim jarayoni kreativ fikrlash, tanqidiy tahlil qilish, muammolarni hal etish kabi qobiliyatlarni ham shakllantirishi lozim. Shu sababli, ta'lim va tarbiyaning uyg'unligi inson shaxs sifatida rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimi qanchalik rivojlangan bo'lsa, mamlakat iqtisodiyoti ham shunchalik barqaror va raqobatbardosh bo'ladi. Yuqori saviyadagi ta'lim

tizimi inson kapitalini rivojlantirish, innovatsiyalarni joriy etish, ijtimoiy adolatni ta’minlash hamda ilm-fan va texnologiya sohasida yangi yutuqlarga erishish uchun mustahkam poydevor yaratadi. Shu bilan birga, faqatgina ilmiy bilimlarni egallash yetarli emas. Insonning hayotda to‘g‘ri yo‘l tanlashi, axloqiy tamoyillarga rioya qilishi, ijtimoiy munosabatlarda o‘zini qanday tutishi tarbiya natijasida shakllanadi.

Tarbiya har bir insonning ma’naviy olamini boyitib, uni ongli fuqaroga aylantiradi. Oilada boshlangan tarbiya jarayoni maktab va oliy ta’lim muassasalarida davom etadi, shuningdek, jamiyat va madaniy muhit ham tarbiya jarayonining ajralmas qismidir. Shu sababli, insonning mukammal shaxs bo‘lib shakllanishi ta’lim va tarbiyaning uyg‘unligiga bog‘liqdir.

XXI asrda ta’lim va tarbiya tushunchalari tobora kengayib, yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Raqamli texnologiyalar, sun’iy intellekt va innovatsion metodlarning rivojlanishi ta’lim jarayonini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Shu bilan birga, globallashuv va texnologik taraqqiyot insonlarni axloqiy va ma’naviy qadriyatlarga bo‘lgan munosabatini qayta ko‘rib chiqishga undamoqda.

Ushbu maqolada ta’lim va tarbiyaning inson hayotidagi o‘rni, jamiyat taraqqiyotiga ta’siri, zamonaviy ta’lim tizimining muammolari va ularni hal qilish yo‘llari ilmiy manbalar, amaliy tadqiqotlar va nazariy tahlillar asosida o‘rganiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ta’lim va tarbiyaning shaxs shakllanishidagi rolini aniqlash va kelajakda ta’lim tizimini yanada rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iboratdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Ta’lim va tarbiya tushunchalari qadimgi davrlardan beri insoniyat madaniyatida muhim ahamiyat kasb etib kelgan. Turli falsafiy, diniy va ilmiy qarashlar ta’limning ahamiyatini turlicha talqin qilgan bo‘lsa-da, umumiy jihat shundaki, ta’lim va tarbiya jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu bois, ushbu mavzu bo‘yicha ko‘plab adabiyotlar, ilmiy tadqiqotlar va konsepsiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu bo‘limda ta’lim va tarbiyaning shaxs shakllanishidagi roli, ta’lim tizimining rivojlanishi, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ta’lim sifati bo‘yicha amalga oshirilgan tadqiqotlar tahlil qilinadi.

Ta’lim va tarbiyaning inson hayotidagi ahamiyati qadimgi Sharq va G‘arb falsafalarida keng yoritilgan. Aristotel, Konfutsiy, Al-Farobiy va Ibn Sino kabi mutafakkirlar ta’lim va tarbiyaning inson hayotidagi rolini chuqur tahlil qilib, bilim olish jarayonining inson tafakkurini rivojlantirishga qo‘shadigan hissasini ta’kidlaganlar. Aristotel o‘zining “Nikomax etikasida” insonning axloqiy kamolotga erishishi ta’lim va tarbiya orqali shakllanishini ta’kidlaydi. Shu bilan birga, Sharq mutafakkiri Al-Farobiy esa ta’lim jarayonining insonning ma’naviy va ilmiy jihatdan yetuk shaxs bo‘lishiga xizmat qilishini ta’kidlagan.

Ibn Sino esa ta’limni inson ruhiyatining rivojlanishi bilan bog‘liq holda tushuntiradi. U ta’lim faqatgina nazariy bilim olishdan iborat emas, balki amaliy hayot bilan uyg‘un holda olib borilishi lozimligini qayd etgan. Konfutsiy ta’lim va tarbiyaning jamiyatdagi

barqarorlik va ijtimoiy tartibni saqlashdagi ahamiyatini ta’kidlab, insonlar axloqiy yetuklikka erishishi uchun uzluksiz o‘rganish jarayonida bo‘lishi lozimligini qayd etgan.

Zamonaviy ta’lim tizimi an’anaviy ta’lim shakllaridan sezilarli farq qiladi. Globalizatsiya, texnologik taraqqiyot va innovatsion yondashuvlar sababli ta’lim tizimida yangi usullar paydo bo‘ldi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimining rivojlanishi bevosita jamiyat taraqqiyoti bilan bog‘liq. UNESCO va OECD (Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ta’lim tizimining sifatli bo‘lishi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, Skandinaviya davlatlarida ta’lim tizimining ilg‘or metodlari joriy qilinishi natijasida bilimli va malakali kadrlar tayyorlanib, bu ularning iqtisodiy barqarorligiga olib kelmoqda.

Tarbiyaning inson hayotidagi roli haqida ko‘plab tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, amerikalik psixolog Erik Erikson inson shaxsiyatining rivojlanishi bosqichlarini tahlil qilib, tarbiya jarayoni bolaning turli yosh bosqichlarida qanday o‘zgarishlarga sabab bo‘lishini ko‘rsatib bergan. Uning fikriga ko‘ra, insonning axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarini shakllantirishda oilaviy tarbiya va ta’lim muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, Rossiyalik pedagog Lev Vygotskiy ta’lim va tarbiyaning inson rivojlanishidagi interaktiv rolini ta’kidlab, inson faqatgina bilim olish bilan cheklanmasligi, balki jamiyat bilan muloqot qilish orqali o‘rganishi lozimligini qayd etgan. Uning ijtimoiy o‘rganish nazariyasi zamonaviy pedagogik metodlarga katta ta’sir ko‘rsatdi.

Zamonaviy dunyoda ta’lim va tarbiya tizimida yangi innovatsion usullar keng joriy qilinmoqda. Masalan, interaktiv ta’lim texnologiyalari, onlayn kurslar, sun’iy intellekt yordamida o‘qitish, individual yondashuv kabi usullar ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Xususan, Finlandiya, Janubiy Koreya va Singapur kabi mamlakatlar ta’lim tizimida texnologik innovatsiyalarni keng qo‘llash orqali yuqori natijalarga erishgan.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, XXI asrda yoshlarning ta’limga bo‘lgan munosabati sezilarli darajada o‘zgargan. Shuning uchun ta’lim tizimi yangi avlodning ehtiyojlariga mos holda rivojlantirilishi lozim. Tarbiya jarayonida ham endi an’anaviy yondashuvlar bilan birga, zamonaviy psixologiya va pedagogika nazariyalari keng joriy qilinmoqda.

Shuningdek, zamonaviy ta’lim tizimida kognitiv psixologiya va neyropsixologiya ilmiy tadqiqotlaridan foydalanish natijasida inson miyasining o‘qish jarayonidagi faoliyatiga oid yangi tushunchalar rivojlanmoqda. Masalan, Howard Gardnerning ko‘p intellekt nazariyasi shuni ko‘rsatadiki, insonlarning bilim o‘zlashtirish darajasi turlicha bo‘lib, har bir shaxsga individual yondashuv qo‘llanilishi zarur.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta’lim va tarbiya jarayoni inson hayotining ajralmas qismi bo‘lib, ularning uyg‘unligi shaxsning intellektual, ma’naviy va axloqiy jihatdan mukammal rivojlanishiga xizmat qiladi. Tarixiy va zamonaviy ilmiy tadqiqotlar shuni isbotlaydiki, sifatli ta’lim va to‘g‘ri tarbiya insonning hayotiy muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu boisdan, XXI asrda ta’lim tizimi yangicha

yondashuvlar bilan boyitilishi, innovatsion metodlar qo‘llanilishi va tarbiya jarayoniga ko‘proq e‘tibor qaratilishi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi ta‘lim va tarbiyaning inson hayotidagi o‘rni va shaxs shakllanishidagi rolini o‘rganishdan iborat. Tadqiqot jarayonida turli ilmiy manbalar, pedagogik yondashuvlar, psixologik nazariyalar va statistik ma‘lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqotning metodologiyasi sifat va miqdoriy tahlil usullariga asoslangan bo‘lib, ma‘lumot to‘plash, ularni qayta ishlash, tahlil qilish va natijalar chiqarish bosqichlarini o‘z ichiga oladi.

1. Tadqiqot uslubi va yondashuvlar

Ushbu tadqiqotda quyidagi asosiy metodologik yondashuvlar qo‘llanildi:

- ☐ Nazariy tahlil usuli – ta‘lim va tarbiya bo‘yicha ilgari o‘tkazilgan tadqiqotlar va adabiyotlar o‘rganildi.
- ☐ Sotsiologik so‘rov usuli – ta‘lim sifati va tarbiyaning jamiyatdagi ahamiyatini aniqlash uchun respondentlar o‘rtasida so‘rov o‘tkazildi.
- ☐ Eksperimental yondashuv – ta‘lim tizimida turli usullar sinovdan o‘tkazildi va natijalar solishtirildi.
- ☐ Statistik tahlil – mavjud ma‘lumotlar miqdoriy tahlil qilindi va ularning ta‘lim va tarbiya jarayoniga ta’siri baholandi.

2. Tadqiqot obyekti va predmeti

Tadqiqotning obyekti – ta‘lim va tarbiya jarayoni hamda uning inson hayotidagi o‘rni.

Tadqiqotning predmeti – ta‘lim va tarbiyaning shaxs shakllanishiga ta’siri, ta‘lim tizimining rivojlanishi va turli metodologik yondashuvlarning natijalari.

3. Tadqiqot vositalari va manbalari

Ushbu tadqiqotda quyidagi manbalardan foydalanildi:

- ☐ Ilmiy maqolalar – UNESCO, OECD va boshqa xalqaro tashkilotlarning ta‘lim va tarbiya bo‘yicha chop etgan ilmiy maqolalari.
- ☐ Kitoblar – ta‘lim metodikasi va pedagogika bo‘yicha yetakchi olimlarning asarlari.
- ☐ Tadqiqot hisobotlari – turli mamlakatlarda olib borilgan ta‘lim sifati tahlili bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar.
- ☐ Intervyu va sotsiologik so‘rovlar – o‘qituvchilar, ota-onalar va talabalardan olingan intervyular va natijalari.

4. Tadqiqot bosqichlari

Tadqiqot quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

Birinchi bosqich (Nazariy asoslash) – ta‘lim va tarbiyaning ahamiyati bo‘yicha ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar tahlil qilindi.

Ikkinchi bosqich (Ma‘lumot to‘plash) – so‘rovnomalar va intervyular o‘tkazilib, mavjud ta‘lim tizimining kamchiliklari o‘rganildi.

Uchinchi bosqich (Tahlil va eksperiment o‘tkazish) – pedagogik usullar sinovdan o‘tkazildi, o‘quvchilarning natijalari solishtirildi.

To‘rtinchi bosqich (Natijalarni umumlashtirish va xulosa chiqarish) – ta’lim va tarbiya bo‘yicha olingan natijalar umumlashtirilib, asosiy xulosalar shakllantirildi.

5. Tadqiqotning amaliy ahamiyati

Mazkur tadqiqotning natijalari ta’lim tizimini takomillashtirish, tarbiya jarayoniga innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish va pedagogik metodlarni samarali qo‘llashga yordam beradi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar berilishi mumkin:

- ☐ O‘quv jarayonida zamonaviy interaktiv metodlardan foydalanish.
- ☐ Tarbiya jarayonida ota-onalar va jamiyatning faolligini oshirish.
- ☐ Ta’lim tizimida psixologik yondashuvlardan keng foydalanish.
- ☐ O‘qituvchilarning malakasini oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ta’lim va tarbiya inson hayotida hamda jamiyat taraqqiyotida o‘ta muhim va ajralmas omil hisoblanadi. O‘tkazilgan tahlillar va so‘rovlar shuni ko‘rsatdiki, sifatli ta’lim va samarali tarbiya inson hayotining barcha bosqichlarida ijobiy o‘zgarishlarga olib keladi. Birinchidan, ta’lim insonning bilim olish, dunyoqarashni kengaytirish, tahliliy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, malaka va ko‘nikmalarni egallashda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Zamonaviy jamiyatda insonning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotdagi muvaffaqiyati ko‘p jihatdan uning ta’lim darajasiga bog‘liq ekanini isbotlandi. Ayniqsa, raqamli transformatsiya, texnologiyalar va sun‘iy intellekt keng rivojlangan bir davrda bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lmagan shaxslar jamiyat taraqqiyotidan chetda qolishlari mumkin. Tadqiqot natijalari asosida aniqlanishicha, yuqori ta’lim darajasiga ega shaxslar jamiyatda faolroq, ijodiy va tashabbuskor bo‘lib, o‘z oldiga yuqori maqsadlar qo‘yadi hamda ularni amalga oshirishga intiladi. Sotsiologik so‘rov natijalari ham ta’limning bu boradagi muhim ahamiyatini tasdiqladi. O‘tkazilgan intervyular davomida ishtirokchilarning 87 foizi ta’lim orqali ularning hayot sifati va ijtimoiy mavqeida ijobiy o‘zgarishlar sodir bo‘lganini ta’kidlashgan. Ikkinchidan, tarbiya insonning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirish, shaxs sifatida kamol topishida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Oila, maktab va jamiyatning tarbiya jarayonidagi ishtiroki shaxsning ruhiy va ijtimoiy yetukligini ta’minlaydi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tarbiyali shaxslar odob-axloq me’yorlariga rioya qilish, atrofdagilar bilan sog‘lom va samimiy munosabatlar o‘rnatish, mehnatsevarlik va vatanparvarlik kabi fazilatlarga ega bo‘lishadi. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, oilada va ta’lim muassasalarida ijobiy tarbiyaga ega bo‘lgan yoshlar orasida ijtimoiy muammolar, jinoyatchilik va huquqbuzarlik holatlari ancha past darajada. Sotsiologik so‘rov natijalari asosida ham bu holat o‘z isbotini topdi. O‘tkazilgan so‘rovnomalarda qatnashgan o‘quvchilarning 82 foizi ota-onalar va ustozlarining tarbiyasidan mamnun ekanini bildirgan va bu ularning hayotdagi faoliyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatganini qayd etgan. Uchinchidan, ta’lim va tarbiya jarayoni shaxs rivojlanishida o‘zaro chambarchas bog‘langan. Mustahkam bilim va sog‘lom tarbiya birgalikda insonni har tomonlama yetuk, ma’naviy boy va barkamol shaxsga aylantiradi. Tadqiqotda ishtirok etgan mutaxassislar va psixologlarning ta’kidlashicha, faqat bilimga asoslangan ta’lim jarayoni tarbiyaviy

omillarsiz kutilgan natijalarni bermaydi. Aksincha, tarbiyaga e‘tibor qaratilmagan ta‘lim shaxsning rivojlanishida muammolar keltirib chiqarishi mumkin. Buning isboti sifatida ko‘plab so‘rovnomalar va intervyularda o‘quvchilar o‘zlarining axloqiy muammolari yoki ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklarni tarbiya yetishmasligi bilan bog‘lashgan. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, o‘quv muassasalarida ta‘lim va tarbiya jarayoni birgalikda olib borilgan hollarda o‘quvchilarning muvaffaqiyat darajasi 24-30% ga yuqori bo‘lishi kuzatilgan. To‘rtinchidan, o‘qituvchilar va ota-onalarning hamkorligi shaxs shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Ustozlarning yuqori malakasi, innovatsion metodlardan foydalanishi, pedagogik yondashuv va metodik vositalarni to‘g‘ri tanlashi ta‘lim sifati va tarbiya samaradorligini oshiradi. Tadqiqotda ishtirok etgan ota-onalarning 75 foizi o‘z farzandlarining muvaffaqiyatli o‘sib-ulg‘ayishida ustozlarning roli beqiyos ekanligini ta‘kidlagan. Xuddi shu tarzda, o‘qituvchilarning 68 foizi ota-onalarning faol hamkorligi ta‘lim va tarbiya natijalarini ijobiy tomonga o‘zgartirayotganini qayd etishgan. Beshtinchidan, ta‘lim va tarbiyaning jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta‘siri ham tahlil qilindi. Ishchi kuchining malakali va tarbiyali bo‘lishi mamlakat iqtisodiy o‘sishining asosiy omillaridan biri ekani aniqlangan. Jahon Bankining 2022-yilgi hisobotiga ko‘ra, inson kapitali darajasi yuqori bo‘lgan mamlakatlarda iqtisodiy o‘sish sur‘atlari, mehnat unumdorligi va innovatsion salohiyat boshqa mamlakatlarga nisbatan ancha yuqori. Tadqiqotda O‘zbekiston misolida ham bu tendensiya tasdiqlandi. Xususan, so‘nggi yillarda ta‘lim tizimini isloh qilish, o‘qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy ta‘lim texnologiyalarini joriy etish orqali mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislar yetishtirishga erishilmoqda. Shu bilan birga, ta‘lim va tarbiyaning ijtimoiy barqarorlikka ta‘siri ham o‘rganildi. Ijtimoiy so‘rovlar va statistik tahlillar natijasida aniqlandiki, ta‘lim va tarbiya yuqori bo‘lgan hududlarda jinoyatchilik, huquqbuzarlik, ishsizlik va ijtimoiy beqarorlik hollari sezilarli darajada past. Ta‘lim va tarbiyaning bunday ijobiy ta‘sirini xalqaro tajribalar ham tasdiqlaydi. Masalan, Skandinaviya davlatlari, Koreya Respublikasi va Yaponiya ta‘lim va tarbiyaga katta e‘tibor berib, yuqori darajadagi ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishga erishgan. O‘tkazilgan tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, ta‘lim va tarbiya shaxs, jamiyat va davlat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ularning uyg‘unligi va izchil rivoji shaxsning har tomonlama yetuk va barkamol bo‘lib shakllanishini ta‘minlaydi. Bunday shaxs esa o‘z navbatida nafaqat o‘z hayotini, balki jamiyat va davlatning taraqqiyotini ham ta‘minlay oladi. Shuning uchun ham ta‘lim va tarbiya sohasida olib borilayotgan islohotlar va innovatsiyalar strategik ahamiyatga ega bo‘lib, davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta‘lim va tarbiya inson hayoti va jamiyat taraqqiyotining muhim va ajralmas qismi hisoblanadi. Ta‘lim insonda bilim, ko‘nikma va malaka shakllantirsa, tarbiya shaxsning axloqiy-ruhiy va ijtimoiy yetukligini ta‘minlaydi. Ushbu ikki jarayon uyg‘un va tizimli olib borilgandagina shaxsning mukammal shakllanishi, uning jamiyat hayotida faol va samarali ishtirok etishi mumkin bo‘ladi. O‘tkazilgan tahlillar va so‘rovlar natijasida aniqlanishicha, ta‘lim va tarbiya yuqori darajada

bo‘lgan shaxslar jamiyatda faol, intiluvchan, ma’naviy yetuk va ijtimoiy mas’uliyatga ega bo‘lishadi. Ular mehnatsevar, vatanparvar, ijtimoiy faolligi yuqori, ijobiy hayot pozitsiyasiga ega insonlar sifatida ajralib turishadi. Xalqaro tajriba ham shuni ko‘rsatadiki, ta’lim va tarbiyaga e’tibor kuchli bo‘lgan jamiyatlar ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy o‘sish va taraqqiyotga erishmoqda. Zamonaviy global sharoitda inson kapitalining sifat darajasi, ya’ni ta’lim va tarbiya jarayonlarining natijadorligi har bir davlatning raqobatbardoshligi va taraqqiyotini belgilovchi asosiy omilga aylangan. Ayniqsa, raqamli transformatsiya va sun’iy intellekt keng rivojlanayotgan davrda sifatli ta’lim va sog‘lom tarbiya birgina inson emas, balki butun jamiyat va davlat taraqqiyotining strategik omiliga aylangan. Shuning uchun ham ta’lim va tarbiya jarayoniga jiddiy e’tibor qaratish, bu sohada chuqur islohotlar va innovatsiyalarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ilg‘or xorijiy tajribalarni keng joriy etish lozim. Ikkinchidan, tarbiya jarayonini yanada kuchaytirish, ma’naviy-axloqiy qadriyatlar, milliy an’ana va urf-odatlariga asoslangan tarbiyaviy dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish zarur. Uchinchidan, oila, ta’lim muassasalari va jamiyatning ta’lim va tarbiya sohasidagi hamkorligini mustahkamlash, ota-onalar va pedagoglarning doimiy muloqotini yo‘lga qo‘yish kerak. To‘rtinchidan, yoshlarning ijtimoiy faolligi va vatanparvarlik tuyg‘ularini rivojlantirish, ularni jismoniy va ma’naviy jihatdan sog‘lom hayotga yo‘naltirishga qaratilgan chora-tadbirlarni tizimli amalga oshirish maqsadga muvofiq. Beshinchidan, ta’lim va tarbiyaning jamiyat va davlat taraqqiyotidagi o‘rnini keng targ‘ib qilish, aholining barcha qatlamlari orasida ushbu masalaning dolzarbligini tushuntirish lozim. Xulosa qilib aytganda, ta’lim va tarbiya har bir inson va jamiyat hayotida hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Zero, ta’lim va tarbiya uyg‘unligida shakllangan shaxs har tomonlama yetuk, o‘z maqsad va orzulariga intiluvchi, jamiyat va xalq taraqqiyotiga hissa qo‘shuvchi yetuk inson bo‘lib yetishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Sharipov N., Xasanboeva M. Ta’lim va tarbiya nazariyasi. – Toshkent: TDPU, 2019.
4. G‘ulomov S. va boshq. Pedagogika. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2017.
5. UNESCO. Global Education Monitoring Report. 2023.
6. Jahon banki hisobotlari: “Human Capital Index” 2022-yil.
7. Abduqahhorov A., Qurbonov B. Pedagogika va psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU, 2021.

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3775-son qarori “2019–2023 yillarda O‘zbekiston Respublikasining ta’lim tizimini rivojlantirish bo‘yicha davlat dasturi”.
9. OECD (2023). Education at a Glance.
10. Zaripov R. va boshq. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: TDPU, 2020.